

Contribuții la cunoașterea sigiliilor de stat din perioada domniei lui Carol I

MARIA DOGARU

În perioada 1866-1947, țara noastră a fost, din punct de vedere al formei de guvernământ, o monarhie constituțională¹. Din 1866 până în 1914 în fruntea statului a stat Carol I (1839-1914), fiul lui Carl-Anton (1811-1885), care se trăgea din casa princiară de Hohenzollern².

Familia Hohenzollern este foarte veche. Într-o cronică medievală din 1601 sunt pomeniți, alături de alți cavaleri uciși într-o luptă, doi frați, Wezil și Burkhard, indicați drept conți de Zollern (Zolorin), după numele castelului cunoscut de atunci și până astăzi drept „Burg Hohenzollern”, situat în Suabia, pe valea râului Neckar, în preajma orașului Hechingen. În bibliografia de specialitate se arată că este posibil ca acești frați să fi fost coborâtori din Burkhard I, conte de Baar și, din 926, duce de Suabia. De asemenea, potrivit unei tradiții de familie, Sfântul Meinrad, cel asasinat în 861, întemeietorul schitului devenit mai târziu abația de la Einsiedeln, s-ar număra printre strămoșii Casei de Hohenzollern³.

Încă din zorii evului mediu, familia Hohenzollern s-a individualizat printr-un blazon înfățișând un scut scartelat cuprinzând în 1 și 3 argint, în 2 și 4 negru. Scutul, încoronat, era însoțit de deviza „Nihil sine Deo”. În cei 48 de ani de domnie, principele (1866 mai 10/22 - 1881 martie 14/26), apoi, din 1881 până în 1914 (septembrie 28/8 octombrie), regele Carol I a folosit mai multe sigilii⁴.

În general, s-au păstrat și matricele sigilare cu care actele emise au fost validate.

1. Primul sigiliu are următoarea înfățișare: scut sfertuit având în cartierele 1 și 4, pe azur și, respectiv, pe aur, o acvilă cruciată și încoronată, în cartierele 2 și 3, pe azur și roșu, capul de bour cu stea între coarne, peste tot

---

¹ Ioan Scurtu, *Monarhia în România, 1866-1947*, București, Editura Danubius, 1991, 192 p.

² Christian Cannuyer, *Casele Regale și Suverane din Europa*, București, Editura Gavrilă, 1996, p. 97.

³ *Ibidem*.

⁴ Definim *tipar sigilar* (matrice sigilară) obiectul confecționat din material dur, care poartă gravată o reprezentare și un text, menit să-l individualizeze pe posesor. *Sigiliul* (pecetea sau impresiunea sigilară) este urma rămasă în tuș, ceară sau fum în urma aplicării matricei sigilare. Maria Dogaru, *Sigilografie generală*. Curs pentru studenții Facultății de Arhivistică, București, 2002, p. 25-30.

ecusonul Casei de Hohenzollern. Scutul, timbrat de o coroană închisă, este susținut la dreapta de un leopard lionat, la stânga de femeia dacă ținând în mână dreaptă sabia curbă.

Fig. 1

În partea inferioară, o eșarfă cu deviza „Nihil sine Deo”. Totul sub un pavilion de purpură, tivit cu franjuri, căptușit cu hermină și timbrat, de asemenea, de o coroană închisă⁵.

Legenda: CAROL I DIN GRAȚIA LUI DUMNEZEU ȘI PRIN VOINȚA NAȚIONALĂ DOMN AL ROMÂNILOR⁶ (Fig. 1).

Această reprezentare, neconformă cu prevederile legii din aprilie 1867⁷, credem că a fost utilizată de la urcarea domnitorului Carol I pe tron. A fost inspirată de unele reprezentări heraldice din timpul Principatelor Unite (proiectul stemei României propus de Gu-

⁵ D.A.N.I.C., Colecția Sigilii (matrice sigilare), nr. 5946; Maria Dogaru, *Tipare sigilare aparținând suveranilor României din perioada 1866-1947*, București, Biblioteca Pedagogică Națională „I. C. Petrescu”, 1999, p. 8-9.

⁶ Matricea sigilară a fost executată de un gravor neobișnuit să redea prin semne convenționale smalturile heraldice (s-a reprezentat greșit metalul și culoarea din stema familiei Hohenzollern).

⁷ „Monitorul Oficial al României”, nr. 75 din 2/14 aprilie 1867, p. 450-451. Vezi P.V. Năsturel, *Stema României. Studiu critic din punct de vedere eraldic cu numeroase figuri în text*, București, 1892, 237 p. + ilustrații; Idem, *Nova Plantatio și Regii României – moștenitori ai împăraților Bizanțului. Studiu sfragistic din punct de vedere istorico-heraldic cu numeroase figuri în text*, în „Revista pentru istorie, arheologie și filozofie”, XV, 1914, p. 1-80, 76 ilustrații. Extras, Carol Göbl, București, 1915, 80 p. + 75 ilustrații.

vernul Ion Ghica etc)⁸.

2. Matrice sigilară rotundă, diametrul de 52 mm, confecționată din metal, gravată în excizie⁹.

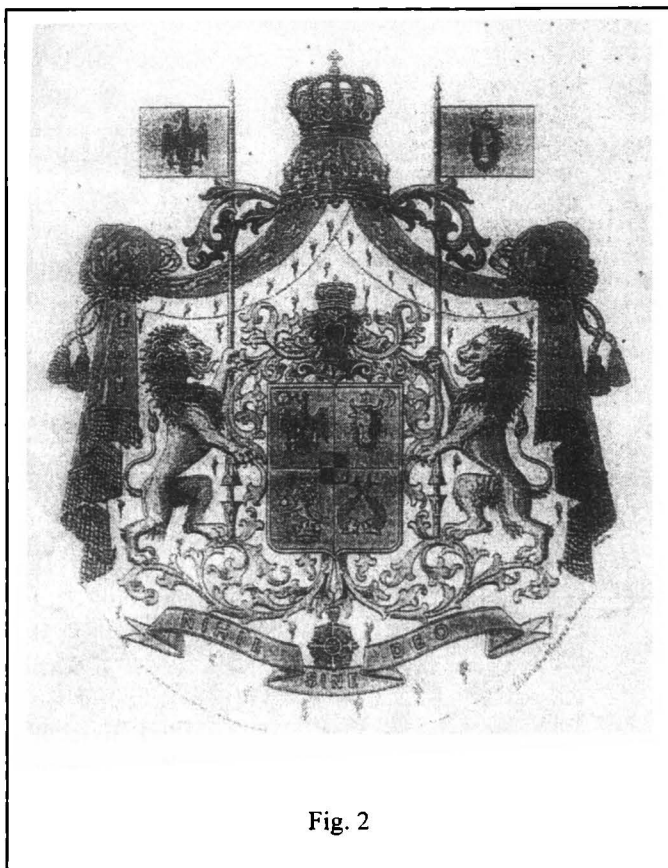

Fig. 2

tru, doi delfini afrontați (amintind regiunea maritimă a țării). Peste tot, blazonul familiei Hohenzollern; scutul este timbrat de o coroană închisă și sprijinit de doi

În imagine, stema României din 1872 (Fig. 2)¹⁰: scut sfertuit; în primul cartier, pe albastru, acvila cruciată purtând în gheara dreaptă spada și în cea stângă sceptrul; în cantonul superior, dextru un soare de aur; în cartierul doi, pe roșu, capul de bour cu stea între coarne însoțit în cantonul superior senestru de crai nou (herbul Moldovei); în cartierul 3, pe roșu, un leu încoronat ieșind dintr-o coroană deschisă ținând între labe o stea (simbol al Olteniei); în ultima partițiune, pe albas-

⁸ Dan Cernovodeanu, *Știința și arta heraldică în România*, București, 1977, p. 140-158.

⁹ D.A.N.I.C., *Colecția Sigilii (matrice sigilare)*, nr. 5946.

¹⁰ „Monitorul Oficial al României”, nr. 57 din 11 martie 1872. Vezi și P.V. Năsturel, *Stema României*, p. 219-221; Ștefan Greceanu, *Eraldica română. Actele privitoare la stabilirea armelor oficiale cu planșe și cu vocabular*, București, 1900, p. 44-45; Constantin Moisil, *Stema României. Originea și evoluția ei istorică și heraldică*, în „Boabe de grâu”, 1931, p. 18-20.

lei afrontați. În partea inferioară, deviza cunoscută: „Nihil sine Deo”. Întreaga reprezentare este plasată sub un pavilion din purpură, căptușit cu hermină, prins într-o coroană închisă. Legenda: CAROL I DIN GRAȚIA LUI DUMNEZEU ȘI PRIN VOINȚA NAȚIONALĂ DOMN AL ROMÂNILOR (Fig. 3).

Fig. 3

pavilionul s-a plasat coroana de oțel alcătuită din țeava unui tun capturat de armata română la Plevna, în Războiul de Independență;

3. Matrice sigilare rotunde, diametrul 67 mm, confecționate din metal, una gravată în excizie, pentru sigilarea cu tuș, alta gravată în incizie, pentru validarea cu ceară¹¹.

În emblema stema țării din 1872¹². Legenda: CAROL I DIN GRAȚIA LUI DUMNEZEU ȘI PRIN VOINȚA NAȚIONALĂ REGE AL ROMÂNIEI (Fig. 4). După ridicarea României la rangul de regat (14 martie 1881) stema țării a fost modificată în felul următor¹³:

a) în locul coroanei închise ce timbra

¹¹ D.A.N.I.C., Colecția *Sigilii (matrice sigilare)*, nr. 5957.

¹² P.V. Năsturel, *Steagul, stema română, însemnele domnești, trofee*, București, 1890, p. 105; Ștefan Greceanu, *Eraldica română*, p. 49; Constantin Moisil, *Stema României...*, p. 19; Maria Dogaru, *Tipare sigilare aparținând suveranilor României*, p. 11-13.

¹³ Dan Cernovodeanu, *op.cit.*, p. 161, 346-349.

Fig.4

REGE AL ROMÂNIEI.

Conținutul actului pe care-l validează este următorul: „Sire, am onoarea a supune la înaltă aprobare a Majestății Voastre alăturatul proiect de Decret relativ la numirea în serviciul silvic exterior a elevilor absolvenți ai Școalei speciale de Silvicultură făcută în vederea adauselor bugetare ale anului corent.

Sunt cu cel mai profund respect, Sire, al Majestății Voastre plecat și preasupus servitor, Ministrul Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor.
Nr. 49525 Oct. 25” (Fig. 5). Semnătură nedescifrabilă.

b) a fost schimbată poziția cozilor¹⁴ celor doi lei servind ca suport ai scutului;

c) prin reprezentarea Ordinului „Steaua României”, înființat de Carol I la 1877.

Aceste modificări nu au fost, însă, operate și în emblema sigiliilor.

4. Un alt sigiliu, necunoscut până în prezent, are diametrul de 40 mm și este imprimat pe un act din 1885¹⁵. În emblema sa este înfățișată stema țării din 1872. Legenda este mai restrânsă: CAROL I

¹⁴ Idem, *În legătură cu poziția cozilor leilor heraldici, suport ai stemei principatului, apoi a regatului României (perioada 1872-1897)*, în „Revista Arhivelor”, an LXXIV, vol. LIX, 1997, nr. 2, p. 228-238.

¹⁵ Colecție particulară.

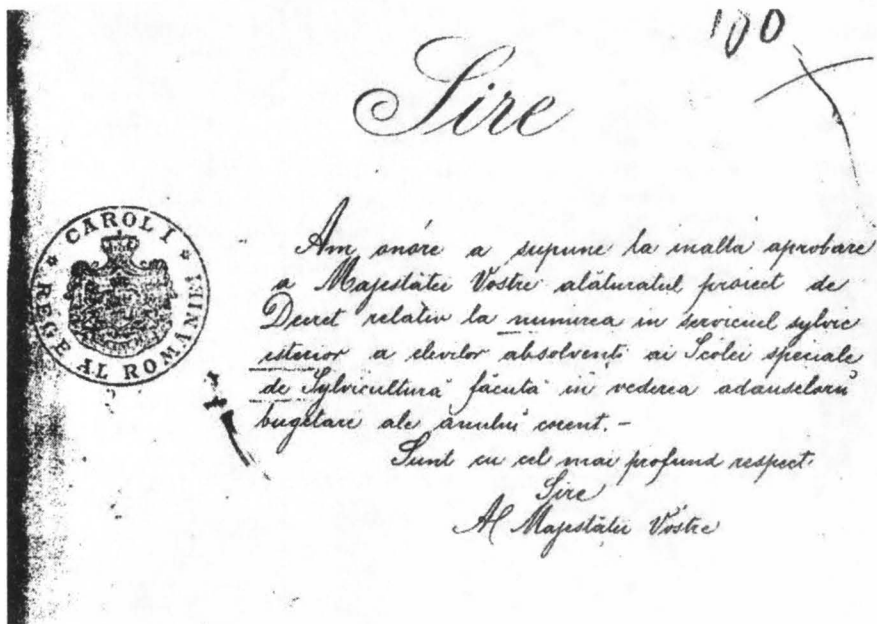

Fig. 5

Actul poartă ștampila registraturii Ministerului Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor, unde este înscris cu nr. 61845, la data de 1885 oct. 28. Sigiliul descris mai sus nu este plasat, cum este obiceiul, la sfârșitul textului, pentru simplul motiv că actul nu este emis sub semnătura regelui. Menirea lui este de a dovedi faptul că documentul la care ne referim a fost văzut și avizat de funcționarul Casei Regale, care avea atribuții în domeniul respectiv.

5. Un sigiliu asupra căruia trebuie să ne oprim este cel realizat în formă de timbru sec (Fig. 6). El se deosebește prin următoarele:

- înfățișarea emblemei
- nu are legendă
- modul de confecționare
- felul în care a fost folosit.

Fig. 6

a) Înfațișarea emblemei. Pe lângă elementele prevăzute în emblemă, stema țării, conform legii din 1872, are plasat în partea superioară un baldachin. În heraldica specifică țării noastre s-a folosit mai rar baldachinul, element reprezentat în partea de sus a unei compoziții.

b) Impresiunile sigilare care cuprind doar emblema, fără să fie însoțită de un text precizând numele și calitatea posesorului, se numesc sigilii anepigrafe. Ele s-au folosit mai rar în practica sigilară din țările noastre.

c) În ceea ce privește modul de confecționare, avem de-a face cu un sigiliu „timbru sec” (este amprenta obținută prin aplicarea, foarte puternică, a matricei sigilare formată din două părți identice, astfel ca să degaje reprezentarea gravată pe matrice)¹⁶.

¹⁶ *Vocabulaire international de la sigillographie*, Roma, 1990, p. 45, 50.

Semnificația figurilor heraldice cuprinse în emblema sigiliilor descrise mai sus este următoarea:

a) *Acvila cruciată*, stema heraldică a Țării Românești²², face aluzie la originea latină a poporului român și, indirect, la ideea de unire.

Crucea pe care acvila o poartă în cioc amintește creștinarea poporului român încă din antichitate, prin intermediul lumii romane. Prezintă în emblema sigiliilor domnești²³, în frontispiciul actelor de cancelarie²⁴, acvila cruciată a fost plasată deseori alături de capul de bour al Moldovei, făcând aluzie, în ansamblu, la aspirația spre unitate.

b) *Capul de bour cu stea între coarne* este stema tradițională a Moldovei²⁵ și face aluzie la legenda descălecatului. Legenda urmăririi bourului se integrează în tema vânătorii rituale cu origine foarte îndepărtată, făcând parte din miturile referitoare la geneza unui neam.

c) *Leul ieșind dintr-o coroană deschisă* este stema atribuită, în secolul al XIX-lea, Olteniei. Este asemănătoare cu stema familiei Buzescu²⁶.

d) *Cei doi delfini ațărtați* provin din herbul moldav și evocă regiunea maritimă a țării. Ei au fost introduși în stema Moldovei de Gheorghe Asachi, în 1816, pentru a evoca faptul că Basarabia, răpită de Rusia țaristă în 1812, aparține spiritual Moldovei²⁷.

e) *Personajul cu armă dacică și leul* (constituind tenanții scutului cu stema țării din 1867) sunt elemente preluate din patrimoniul spiritual daco-roman. Cum

²² J. N. Mănescu, *L'evolution des armoires des Principautés Roumaines du XVe au XIXe, siècle*, în „Revue Roumaine d'Histoire”, 1988, 27, nr. 4, p. 315-333. Vezi și Idem, *Sur l'origine des armoires des Principautés Roumaines (aux XIV-XV s.s.)*, „RRH”, XXVI (1987), nr. 4, p. 345-367.

²³ Aurelian Sacerdoțeanu, *Sigiliul domnesc și stema țării. Conceptul de unitate a poporului român pe care îl reflectă și rolul avut în formarea ideii de unire*, în „Revista Arhivelor”, XI (1968), nr. 2, p. 11-68, ilustr. Vezi și P.V. Năsturel, *Nova Plantatio și Regii României...* p. 1-80.

²⁴ Traian Ionescu-Nișcov, Maria Soveja, *Acte de cancelarie domnească. Ornamente și miniaturi*, București, Editura Meridiane, 1974, p. 24, 27, 31.

²⁵ Mihai Berza, *Stema Moldovei în veacul al XVI-lea*, în „Studii și Cercetări de Istoria Artei”, III, 1956, nr. 1-2, p. 99-128.

²⁶ Hagi-Moscu Emanuel, *Steme boierești din România*. Album heraldic, București, 1918.

²⁷ Maria Dogaru, *Contribuția lui Gheorghe Asachi la dezvoltarea heraldicii românești*, în „Memoria Antiquitatis”, Muzeul de Istorie din Piatra-Neamț, XIX, 1994, p. 473-484.

se știe, moneda „Provincia Dacia”²⁸, emisă în secolul III, avea gravat pe suprafața sa un personaj feminin, ținând într-o mână steagul cu literele *D.F. (Dacia Felix)*, în alta sabia curbă, arma specifică băștinașilor.

Personajul era flancat de o acvilă și de un leu. Reprezentarea sugerează codificat faptul că în acest colț al Imperiului Roman liniștea era asigurată de legiuni – unități de elită romane – desemnate de leu și acvilă și de băștinași, individualizați în compoziție prin femeia dacă și prin arma tradițională (sica). Imaginea de pe această monedă a fost preluată și de familia Magheru²⁹.

În 1849, românii ardeleni au solicitat amendarea stemei Transilvaniei în sensul introducerii unui nou cartier în care să fie cuprins personajul feminin cu atributele menționate mai sus, însoțit de leu și de acvilă³⁰. În acest mod, urma a se evidenția originea latină și continuitatea neamului românesc în vatra strămoșească.

În timpul domniei lui Alexandru I. Cuza, s-a întocmit un proiect de stemă pentru Principatele Unite (inițiat de I. Ghica și realizat de Carol Popp de Szathmary), în care scutul despicaț, cuprinzând armele țărilor surori, era ținut de femeia dacă și de un leu, autorii precizând că o astfel de reprezentare este „conformă cu starea politică în care au intrat țările noastre de la realizarea principiului unirii și cu datele istorice de la colonizarea romanilor în Dacia”.

Legenda sigiliilor (textul care însoțește emblema precizând numele și calitatea posesorului) a evoluat în timp. Astfel, în epoca feudală avem de-a face, în special la sigiliile mari, cu o legendă dezvoltată³¹, care cuprinde următoarele formule:

- invocația simbolică (semnul crucii);
- atributul teocratic „Io” (semnifică faptul că posesorul sigiliului respectiv deține puterea doar prin voința lui Dumnezeu și nici un pământean nu are vreun rol în această direcție);
- prenumele posesorului sigiliului;
- formula filiației (numele de familie, numele tatălui sau bunicului);
- formula devoțiunii (DIN MILA LUI DUMNEZEU);
- titlul (voievod);
- calitatea (domn);

²⁸ Iudita Winkler, *Moneda „Provincia Dacia”*, în „Studii și cercetări de numismatică”, V, 1971, p. 149.

²⁹ Maria Dogaru, *Sigiliile, mărturii ale trecutului istoric, album sigilografic*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1976, p. 255-256, fig. 297.

³⁰ Mihai Popescu, *Stema Ardealului cerută de români după 1848*, în „Convorbiri literare”, XVIII (1926), 3 (martie), p. 216-218 + ilustr.

³¹ Emil Vârtosu, *Din sigilografia Moldovei și a Țării Românești*, în *Documente privind istoria României*, Introducere, vol. II, București, 1956, p. 358-369.

– denumirea țării asupra căreia își extinde autoritatea.

În secolul al XIX-lea, formulele amintite nu mai sunt decât parțial utilizate. Treptat, s-a renunțat la invocația simbolică, iar atributul teocratic „Io” a fost înlocuit cu pronumele „Noi” (domnitorii Țării Românești Alexandru Dimitrie Ghica, 1834-1842, Gheorghe Dimitrie Bibescu, 1842-1848, și Alexandru Ioan Cuza, 1859-1866³², domn al Principatelor Unite)³³. Ulterior s-a renunțat definitiv și la pronumele menționat. De asemenea, după 1866 nu s-au mai folosit formula filiației și titlul.

Analiza legendelor sigiliilor domnitorului, apoi regelui, Carol I conduce spre concluzia că acestea sunt în strânsă legătură cu concepțiile politice ale epocii.

Remarcăm, în acest sens, faptul că pe lângă formula devoțiunii „DIN MILA LUI DUMNEZEU”, al cărui prim termen s-a scris în limba latină (GRAȚIA), s-au adăugat cuvintele pline de semnificație „ȘI PRIN VOINȚA NAȚIONALĂ”. O astfel de titulatură s-a folosit pentru prima oară în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza. Dovedind prefacerile ce s-au produs în societatea românească, faptul că Principatele Unite s-au făurit prin voința celor mulți, cuvintele „PRIN VOINȚA NAȚIONALĂ”, incluse în sigiliile lui Carol I, probează că forma statului era monarhia constituțională, iar principiul suveranității poporului tindea să devină o realitate.

Formularea „DOMN AL ROMÂNILOR”, întâlnită în sigiliile domnitorului, apoi regelui, Carol I, constituie o subliniere a ideii de unitate, evocă indirect faptul că suveranul României îi avea în grijă pe toți românii, deci și pe cei din provinciile istorice aflate sub dominație străină.

Această expresie a trezit susceptibilități în Austro-Ungaria, mereu dispusă să interpreteze unele acțiuni întreprinse în Vechiul Regat drept propagandă menită a stimula sentimentele naționale ale românilor aflați sub dominația statului dualist.

Toate acestea dovedesc faptul că sigiliile utilizate în perioada domniei regelui Carol I (1866-1914) legitimează realitățile social-politice ale vremii³⁴.

---

³² Maria Dogaru, *Sigiliile, mărturii ale trecutului istoric*, p. 72, 77-78.

³³ Anca Vasilescu, *Despre sigiliul personal al domnitorului Alexandru Ioan Cuza*, în „Cercetări numismatice”, I, 1977, p. 109-112.

³⁴ Ileana Căzan, *Simbolul heraldic și legitimarea realităților socio-politice*, în „Studii și materiale de istorie medie”, XI, 1992, p. 117-131.